

Για το Ολοκαύτωμα και τους Εβραίους

**Παρουσίαση πληροφορικών στα πλαίσια εκδήλωσης
κατά την Ημέρα Μνήμης του Εβραϊκού Ολοκαυτώματος, 27 Ιανουαρίου 2020**

«Ολοκαύτωμα» - «Στρατόπεδα συγκέντρωσης»: Προσδιορισμός ιστορικών όρων

Το «Ολοκαύτωμα των Εβραίων» ήταν το μεγαλύτερο έγκλημα του 20ού αιώνα στην ιστορία της ανθρωπότητας. Ο όρος «ολοκαύτωμα» χρησιμοποιείται για να περιγράψει τη γενοκτονία περίπου 6 εκατομμυρίων Εβραίων της Ευρώπης από τους Γερμανούς Ναζί, αλλά περιγράφει και γενικότερα τις ακρότητες των Ναζί στον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο, που είχαν ως αποτέλεσμα τον θάνατο περίπου 10 εκατομμυρίων ανθρώπων, όπως Πολωνών, Σοβιετικών, Ελλήνων, αιχμαλώτων πολέμου, κομμουνιστών, τσιγγάνων και άλλων εθνικών ή κοινωνικών ομάδων.

Στα αρχικά στοιχεία του συνθέτουν το Ολοκαύτωμα συμπεριλαμβάνονται οι «Νόμοι της Νυρεμβέργης», με αντιεβραϊκά μέτρα που στερούσαν από κάθε πολιτικό και κοινωνικό δικαίωμα, το πογκρόμ της «Νύχτας των Κρυστάλλων» και το «Πρόγραμμα Ευθανασίας», τα οποία οδήγησαν στα τάγματα θανάτου και στα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Αυτά αποτελούσαν τη μαζική και οργανωμένη προσπάθεια εξόντωσης όλων των μελών των εβραϊκών κοινοτήτων, που ήταν στόχος των Ναζί. Οι Εβραίοι της Ευρώπης ήταν το κύρια θύματα αυτού που οι Ναζί ονόμαζαν «τελική λύση του εβραϊκού ζητήματος».

Η αρχή έγινε με την άνοδο του εθνικοσοσιαλιστικού κόμματος του Αδόλφου Χίτλερ στην εξουσία το 1933. Σκοπός του Χίτλερ ήταν ο παγκόσμιος αφανισμός του εβραϊκού έθνους, το οποίο επί 2.000 χρόνια ήταν περιπλανώμενο σε όλη την Ευρώπη, έχοντας όμως ιδρύσει πυρήνες σε πολλές χώρες. Ο Χίτλερ θεωρούσε ότι ο καπιταλισμός και οι Εβραίοι κρατούν τη Γερμανία από το να εξελιχθεί, οπότε αποφάσισε αρχικά να διώξει όλους τους Εβραίους από τη Γερμανία. Εξάλλου, σύμφωνα με τη ναζιστική θεωρία, στις φυλές της ανθρωπότητας υπήρχαν οι Άρειοι, άλλοι κατώτεροι λαοί, αλλά και οι άνθρωποι που δεν έπρεπε καν να υπάρχουν. Στην τρίτη κατηγορία ανήκαν οι Εβραίοι, οι αθίγγανοι, οι ομοφυλόφιλοι, αλλά και άτομα με ασθένειες.

Είχε επιλεχτεί να δολοφονούνται μαζικά. Τον Οκτώβριο του 1941 δοκίμασαν για πρώτη φορά κινητούς θαλάμους αερίων.

Στρατόπεδα συγκέντρωσης δημιουργήθηκαν αποκλειστικά για τη μαζική εκτέλεση κρατουμένων. Στο πιο γνωστό από αυτά, το Άουσβιτς, εκτελέστηκαν πάνω από 1.300.000 άνθρωποι, κυρίως Εβραίοι. Οι κρατούμενοι έφταναν εκεί με τραίνο και μεταφέρονταν σε θαλάμους αερίων. Οι ίδιοι δε γνώριζαν τι επρόκειτο να τους συμβεί, ότι εκεί τους περίμενε ο θάνατος.

Ακολουθεί ενδεικτικός κατάλογος στρατοπέδων και θυμάτων.

ΟΝΟΜΑ	ΤΥΠΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΑΝΑΤΩΝ
Άουσβιτς	Εξόντωσης, εργασίας	400.000	1.500.000
Μπέλζεκ	Εξόντωσης		600.000
Κέλμνο	Εξόντωσης		340.000
Μαϊντάνεκ	Εξόντωσης		~ 200.000
Σομπιμπόρ	Εξόντωσης		250.000
Στούτχοφ	Εργασίας	110.000	65.000
Τρεμπλίνκα	Εξόντωσης		800.000
Βαρσοβία	Εργασίας, εξόντωσης	40.000	200.000

Λίγα για το στρατόπεδο του Άουσβιτς

Το συγκρότημα στρατοπέδων συγκέντρωσης Άουσβιτς - Μπιρκενάου, με έκταση 40 τ.χλμ., που φτιάχτηκε με διαταγή του Χίμλερ, βρισκόταν στην Πολωνία, κοντά σε βιομηχανική περιοχή. Από το 1990 ανήκει στα Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς της Ουνέσκο.

Λειτουργήσε από τον Μάιο του 1940 ως τον Ιανουάριο του 1945. Εκεί χρησιμοποιήθηκαν οι εξής μέθοδοι εξόντωσης των εγκλείστων: θάλαμοι αερίων, πείνα-κακουχίες, θανατηφόρα πειράματα. Αποτελούνταν από τρία κύρια και τριανταεννέα δευτερεύοντα στρατόπεδα:

- Άουσβιτς I, το αρχικό στρατόπεδο και διοικητικό κέντρο του συγκροτήματος, στο οποίο δολοφονήθηκαν περίπου 70.000, κυρίως Πολωνοί.
- Άουσβιτς II – Μπιρκενάου, στρατόπεδο όπου δολοφονήθηκαν περίπου 1 εκατομμύριο άνθρωποι, κυρίως Εβραίοι, Σίντι, Ρομά.
- Άουσβιτς III (Μόνοβιτς), στρατόπεδο εργασίας.

Εβραίοι της Θεσσαλονίκης

Οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης ως το Ολοκαύτωμα – σύντομη ιστορική ανασκόπηση

Οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης εμφανίστηκαν το 315 π.Χ., στην ελληνιστική εποχή δημιουργούν μια εβραϊκή κοινότητα. Συγκεντρώνονται στην περιοχή του λιμανιού. Οι Ρουμανιώτες, όπως ονομάζονται, εξαπλώνονται στην πόλη και πολλοί από αυτούς ασχολούνται με το εμπόριο μεταξιού.

Τον 15^ο αιώνα οι Εβραίοι που ήταν κυνηγημένοι από διάφορες χώρες της Ευρώπης, βρίσκουν καταφύγιο στη Θεσσαλονίκη. Καταφτάνουν κι άλλοι Εβραίοι όταν ο Τούρκος σουλτάνος Μουράτ Β΄ καταλαμβάνει τη Θεσσαλονίκη, γιατί ήταν φιλικός μαζί τους (1430 και μετά). Το 1470 Εβραίοι της Βαυαρίας δημιουργούν την κοινότητα των Ασκεναζίμ. Το 1492 Ισπανοεβραίοι αλλά και Εβραίοι από περιοχές άλλες της Μεσογείου έρχονται να μείνουν στη Θεσσαλονίκη. Πιο συγκεκριμένα, τον 15^ο και

16^ο αιώνα έρχονται για να μείνουν Εβραίοι από την Ισπανία, την Πορτογαλία, την Ιταλία, τη Σικελία, τη Γαλλία και τη Βόρεια Αφρική.

Ο Εβραίος ποιητής Σάμουελ Ούσκουε είπε τότε για τη Θεσσαλονίκη::

«Θεσσαλονίκη, είσαι πόλη και μητέρα του Ισραήλ.

... Η γη σου είναι γόνιμη, ποτισμένη από τα νερά της συμπόνιας και της φιλοξενίας. Εδώ είναι ο τόπος όπου κάθε στερημένη ή φτωχή ψυχή κυνηγημένη απ' την Ευρώπη κι άλλα μέρη του κόσμου θα βρει καταφύγιο και παρηγοριά και θα τους δεχτείς στοργικά σα μητέρα, μητέρα του λαού του Ισραήλ, όπως η Ιερουσαλήμ στις ημέρες της δόξας της.»

Το 1935 διέμεναν και συνέχιζαν να αναπτύσσονται στη Θεσσαλονίκη 60.000 Εβραίοι.

Στις 2 Απριλίου 1941 γερμανικές στρατιωτικές δυνάμεις μπήκαν στη Θεσσαλονίκη. Σταμάτησε αμέσως η κυκλοφορία της ισπανοεβραϊκής εφημερίδας, ενώ μεγάλος αριθμός εβραϊκών κτιρίων επιτάχθηκαν, μαζί και το νοσοκομείο που είχε ιδρύσει ο βαρόνος Χιρς, δηλαδή το σημερινό Ιπποκράτειο.

Οι διωγμοί των Εβραίων ξεκίνησαν στις 11 Ιουλίου 1942. Οι Γερμανοί ναζί απογράφουν στην πλατεία Ελευθερίας τους άρρενες Εβραίους, ηλικίας 18-45 ετών, και τους στέλνουν σε καταναγκαστικές εργασίες. Αργότερα οδηγούνται σε περιοχές που τις μαστίζει η ελονοσία. Μέσα σε 10 εβδομάδες το 12% απεβίωσε.

Αντικαθίσταται, εξάλλου, ο πρόεδρος της κοινότητας με τον Ραβίνο Κόρετς, ο οποίος υπάκουε στις εντολές των Γερμανών.

Στις 6 Φεβρουαρίου 1943 φτάνουν οι επικεφαλής Γερμανοί αξιωματικοί των SS Βισλιτσένι και Μπρούνερ. Δυο μέρες αργότερα, δίνεται διαταγή στους Εβραίους να φοράνε το κίτρινο αστέρι του Δαβίδ. Επίσης, το τηλέφωνο και το τραμ απαγορευόταν για τους Εβραίους.

Οι Εβραίοι, τέλος, εξαναγκάζονται να μείνουν σε γκέτο, ενώ αν άλλαζαν κατοικία θεωρούνταν λιποτάκτες και δολοφονούνταν. Στον συνοικισμό που είχε δημιουργήσει ο βαρόνος Χιρς μετά την πυρκαγιά του 1890, στις οδούς Μοναστηρίου, Αναγεννήσεως και στην περιοχή του παλιού σιδηροδρομικού σταθμού, έγινε σα φυλακή των Εβραίων. Από εκεί φορτώνονταν βίαια σε τραίνα και μεταφέρονταν κυρίως στο στρατόπεδο συγκέντρωσης Άουσβιτς – Μπίρκεναου. Στις 4 Μαρτίου ο συνοικισμός Χιρς περιφράσσεται με συρματοπλέγμα, απαγορεύονται οι έξοδοι, ενώ βγαίνουν από τον συνοικισμό μόνο για να οδηγηθούν στα τραίνα του θανάτου.

Στις 15 Μαρτίου 1943 για πρώτη φορά κάτοικοι του συνοικισμού αναχωρούν για το Άουσβιτς, οχτώ βαγόνια που αποτελούνται από 80 ανθρώπους το καθένα. Το πρωί της 14^{ης} Μαρτίου οι κάτοικοι είχαν ενημερωθεί από τον ραβίνο Κόρετς ότι επρόκειτο να μεταφερθούν στην Πολωνία. Το μεγαλύτερο ψέμα που τους είπαν ήταν ότι εκεί θα έβρισκαν νέο σπίτι με δικούς τους ανθρώπους.

Από τις 15 Μαρτίου μέχρι τον Αύγουστο του 1943 αναχώρησαν 18 τραίνα από αυτόν τον σταθμό διερχομένων και περίπου 44.000 Εβραίοι, δηλαδή το 95% του πληθυσμού. Λίγοι Εβραίοι γλίτωσαν γιατί κατέφυγαν στην ύπαιθρο και στην Αθήνα, με τη βοήθεια Χριστιανών.

«Πού να πω τα βάσανα που τράβηξα εκεί πέρα, Θεσσαλονίκη μου γλυκιά, νύχτα μέρα» τραγουδά ο Γιεούντα Πόλικερ.

Οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης μετά το Ολοκαύτωμα

Τον Οκτώβριο του 1944 η Θεσσαλονίκη επανήλθε στα χέρια των Ελληνικών και Συμμαχικών δυνάμεων. Αλλά μόνο περίπου 2.000 Εβραίοι επιστρέφουν ζωντανοί στη Θεσσαλονίκη από το στρατόπεδο συγκέντρωσης, το 1945. Βρίσκουν κατελημμένα τα σπίτια τους και ό,τι είχε απομείνει από τις περιουσίες τους. Κι όμως, μετά από όλα αυτά τα τραγικά γεγονότα που συνέβησαν στη ζωή τους παραμένουν ζωντανοί, δυνατοί και έτοιμοι να ξαναρχίσουν και πάλι στη Θεσσαλονίκη μια νέα ζωή ελεύθερη.

Άννα Φρανκ, μάρτυρας και σύμβολο του Ολοκαυτώματος

Η Άννα Φρανκ γεννήθηκε στις 12 Ιουνίου του 1929 στη Φραγκφούρτη. Η Άννα αγαπούσε το διάβασμα, της άρεσαν τα ρούχα, τα χτενίσματα, οι ηθοποιοί και ήθελε να γίνει συγγραφέας. Μετά από την κυριαρχία των Ναζί στη Γερμανία, η οικογένεια μετακόμισε στο Άμστερνταμ. Η Άννα με την οικογένειά της το 1943 αναγκάζεται να κρυφτεί στα μυστικά δωμάτια της επιχείρησης του πατέρα της.

Το 1933 το ναζιστικό κόμμα ανέβηκε στην εξουσία. Οι διώξεις των Εβραίων ξεκίνησαν αμέσως: Οι «νόμοι της Νυρεμβέργης» εισήχθησαν και η ζωή έγινε πολύ δύσκολη για τους Γερμανούς Εβραίους, όπως η οικογένεια της Άννας Φρανκ: Όλα τα βιβλία των Εβραίων κάηκαν σε πλατείες, συγγραφείς, επιστήμονες, καλλιτέχνες έφυγαν κυνηγημένοι και η φυσιολογική ζωή πολλών παιδιών, όπως της Άννας, άλλαξε για πάντα. Πήγαν στην Ολλανδία το 1934 γιατί ήταν ουδέτερη στον Α΄ παγκόσμιο πόλεμο. Ένωσαν πως θα ήταν ένα καταφύγιο για τους Εβραίους. Δεν ήξερε πως η ειδυλλιακή ζωή στο Άμστερνταμ θα άλλαζε. Τον Μάιο του 1940 οι Γερμανοί ναζί εισέβαλαν και εκεί.

Οι ναζί ειδοποιούσαν ανθρώπους να πάνε στη Γερμανία, για να δουλέψουν σε εργοστάσια. Αλλά δεν κατέληγαν στα εργοστάσια της Γερμανίας, τους πήγαιναν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης, όπου δολοφονούνταν.

Γι' αυτόν τον λόγο, το 1942 η οικογένεια της Άννας Φρανκ – όπως και πολλές άλλες εβραϊκές οικογένειες – κρύφτηκε. Μετά από λίγες εβδομάδες ήρθε στο κρησφύγετό τους άλλη μια οικογένεια, οι Βαν Πελς, που ο πατέρας ήταν συνétairos του Όττο Φρανκ. Ο τελευταίος που μπήκε ήταν ο Φριτς Πφέφερ, ένας οδοντίατρος. Συνολικά κρύβονταν οχτώ άτομα. Οι Γερμανοί έκαναν έρευνες στα σπίτια, γιατί ήθελαν να πιάσουν όλους τους Εβραίους.

Η Άννα ένωθε παγιδευμένη, η λαχτάρα για ελευθερία κυριαρχεί στο ημερολόγιό της. Έβρισκε ανακούφιση στο γράψιμο. Αν και δεν επιτρεπόταν να ακούνε στο ραδιόφωνο BBC, αυτοί άκουγαν και μάθαιναν τι γινόταν έξω. Η Άννα όμως έγραψε στις 15/7/1944: «Ακόμη πιστεύω ότι οι άνθρωποι είναι καλοί». Επίσης, είχαν ακούσει πως τα ημερολόγια που γράφονταν κατά τη διάρκεια του πολέμου θα ήταν πολύ σημαντικά στο μέλλον.

Στις 6 Ιουνίου 1944 άκουσαν στο ραδιόφωνο πως οι συμμαχικές δυνάμεις έκαναν απόβαση στη Νορμανδία και μπήκαν στην κατεχόμενη Γαλλία. Οι Ρώσοι πολεμούσαν τους Γερμανούς στα ανατολικά της Γερμανίας. Ήταν η αρχή του τέλους του Β΄ παγκόσμιου πολέμου. «Σπουδαία νέα για την εισβολή! Οι Σύμμαχοι κατέλαβαν το Μπαγιέ» έγραψε η Άννα στις 9/6/1944. Η εισβολή αναπτέρωσε το ηθικό της Άννας και των υπολοίπων. Είχαν έναν μικρό χάρτη της Νορμανδίας στον τοίχο και τον μελετούσαν.

Παραμένει μυστήριο ποιος πρόδωσε την οικογένεια της Άννας Φρανκ στις 4/8/1944.

Η Άννα Φρανκ στάλθηκε με την αδερφή της στο στρατόπεδο Μπέργκεν-Μπέλσεν, όπου τον Μάρτιο του 1945 εξαπλώθηκε τύφος. Πιστεύεται ότι πέθαναν πρώτα η Μαργκότ και ύστερα η Άννα. Η τραγική ειρωνεία είναι ότι λίγες εβδομάδες μετά το στρατόπεδο απελευθερώθηκε.

Συνεργάστηκαν στη διερεύνηση ή/και στην παρουσίαση πηγών η φιλόλογος Καλαντζή Αγορίτσα και οι εξής μαθητές/τριες της Β΄ τάξης: Ζαχαρέγκας Αντώνης, Κασαπίδου Άννα, Κουτούλας Θανάσης, Μπαμπίτσα Σταυρούλα, Πανίδου Αλεξάνδρα, Παπαδοπούλου – Ματζίρη Ευαγγελία, Σιδηροπούλου Ελένη, Σπυρίδου Νόνα.

Πηγές:

- 1) encyclopedia.ushmm.org/el/article/introduction-to-the-holocaust
  - 2) kis.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=369:2009-06-05-10-49-42&catid=99:2009-06-04-07-06-01&Itemid=76
  - 3) el.wikipedia.org/ Ναζιστικά στρατόπεδα εξόντωσης
  - 4) el.wikipedia.org/ Κατάλογος Ναζιστικών στρατοπέδων συγκέντρωσης
  - 5) www.jmth.gr/article-20032014-the-jews-of-thessaloniki
  - 6) Άννα Φρανκ, «Το ημερολόγιο», μτφρ. Λάγκε Έρση, εκδ. Ζαχαρόπουλος, 1990
  - 7) www.annefrank.org/en/anne-frank/
  - 8) encyclopedia.ushmm.org/content/el/article/anne-frank
  - 9) <https://www.kathimerini.gr/790850/article/epikairothta/kosmos/martyries-gia-thn-anna-frank>
- Επιπλέον, στην εκδήλωση οι πληροφορίες συνδυάστηκαν με αποσπάσματα από τα εξής ντοκιμαντέρ:
- 10) «Χρονικό της εθνικής αντίστασης», παραγωγή ΕΡΤ, 1985. Ανακτήθηκε από το αρχείο της ΕΡΤ.

- 11) «Ιστορικοί Περίπατοι»: «Εβραίοι της Θεσσαλονίκης». Παραγωγή ΕΡΤ, 2018. Ανακτήθηκε από το αρχείο της ΕΡΤ στη διεύθυνση <https://archive.ert.gr/>
- 12) «Διωγμοί Εβραίων από τη Θεσσαλονίκη», παραγωγή TV100, 2011. Ανακτήθηκε από https://www.youtube.com/watch?v=_O1_O6hUJbw
- 13) «Μια ιστορία της Θεσσαλονίκης...» - «Οι Εβραίοι και το Ολοκαύτωμα». Παραγωγή Livemedia, 2015. Ανακτήθηκε από <https://www.livemedia.gr/video/190047>.
- 14) Shoah, official trailer (από το ντοκιμαντέρ του Claude Lanzmann, 1985). Ανακτήθηκε από <https://www.youtube.com/watch?v=9MNUbt8HEaw>